

Л. С. Нецька,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7383-3586>

КОСМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: netska-1-s@ukr.net

Мета: з'ясувати зміст і види космічної діяльності, особливості та проблеми її правового регулювання. **Методи дослідження:** використано загальні (теоретичні й комплексні) та спеціальні методи дослідження (системно-функціональний, формально-логічний, формально-юридичний, статистичний, прогнозування). **Результати:** здійснено класифікацію видів космічної діяльності, окреслено перспективи її розвитку, виявлено проблеми правового регулювання космічної діяльності на міжнародному та національному рівнях, запропоновано шляхи їх вирішення. **Обговорення:** перспективи розвитку космічної діяльності, її правового регулювання, сучасні правові проблеми використання природних ресурсів небесних тіл, шляхи реагування на нові виклики, пов'язані з використанням космічного простору.

Ключові слова: космічна діяльність; космічні ресурси; правове регулювання; міжнародні договори; принципи; міжнародний режим.

Постановка проблеми та її актуальність.

Технічний прогрес створив нові можливості для космічної діяльності в сучасних умовах. Правове регулювання суттєво відстає і не відповідає потребам розвитку космічної діяльності, її різноманітним видам, а міжнародні угоди не відповідають рівню національних законів передових держав та новим викликам. Постала проблема комерціалізації окремих видів космічної діяльності, узгодження приватних і державних (публічних) інтересів у освоєнні космосу та використанні космічних ресурсів. Існує технічний розрив у можливостях держав досліджувати космос та використовувати космічні досягнення. Проявилися тенденції до об'єднання окремих держав для здійснення спільних космічних проєктів та небезпеки/ризиків створення перешкод для економічно слабших держав у дослідженні небесних тіл. Із огляду на зазначене актуальними є наукові дослідження про нові можливості здійснення космічної діяльності, про появу проблем і відно-

син, пов'язаних з нею, які потребують правового регулювання.

Аналіз досліджень і публікацій. Актуальні питання і проблеми космічної діяльності різноаспектно досліджували Н.Р. Малишева (екологічні проблеми космічної діяльності), Ю.С. Шемшученко (реформування законодавства про космічну діяльність), О.В. Беглий (ринок космічних послуг), Л.В. Сорока (управління космічною діяльністю), А.М. Гурова (проблеми засмічення під час здійснення космічної діяльності), В.В. Семеняка (страхування космічної діяльності, проблеми засмічення космосу), С.О. Негода (комерційні космічні проєкти), О.С. Стельмах (безпека дослідження та використання космосу) та ін. Проте видам, особливостям космічної діяльності, проблемам її правового регулювання приділена недостатня увага.

Метою статті є: визначення видових особливостей космічної діяльності, виявлення проблем та з'ясування шляхів розвитку законодавства про космічну діяльність, формування підходів до його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. *Поняття і види космічної діяльності.* Космічна діяльність – це дослідження космічного простору і небесних тіл та їх використання у практичних цілях, здійснювані з допомогою космічної техніки. Така діяльність не обов'язково провадиться саме у космічному просторі, а може поширюватися і на Землю за умови тісного зв'язку із запуском космічного об'єкта чи його експлуатацією або з поверненням його на Землю. Космічна діяльність може здійснюватись на Місяці, на Марсі й на інших небесних тілах.

У Законі України «Про космічну діяльність» закріплено більш об'ємне визначення: «космічна діяльність – наукові космічні дослідження, використання космічного простору, розроблення, виробництво, ремонт та технічне обслуговування, випробування, експлуатація, управління об'єктами космічної діяльності (у тому числі їх агрегатами та складовими частинами), забезпечення запуску, запуск та повернення космічних апаратів, їх складових частин з космічного простору на землю» [1].

Відповідно до ст. 7 зазначеного Закону космічна діяльність в Україні здійснюється на основі Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України, яка розробляється на п'ять років і затверджується Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України. Нині чергова космічна програма України ще на стадії розробки.

Аналіз національного законодавства дозволяє дійти висновку, що космічну діяльність можна розглядати і як господарську діяльність з притаманними їй особливостями. Хоча варто зауважити, що цей звужений підхід стосується діяльності в земних умовах і не охоплює наукових досліджень.

Суб'єктами космічної діяльності за законодавством України можуть бути підприємства, установи та організації будь-якої форми власності та організаційно-правової форми, в тому числі міжнародні та іноземні, які здійснюють космічну діяльність. Суб'єкт космічної діяльності України приватної форми власності, який має намір здійснювати космічну діяльність, зобов'язаний подати декларацію про провадження господарської діяльності у сфері космічної діяльності до центрального органу

виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері космічної діяльності.

Особливістю є те, що суб'єкти космічної діяльності підконтрольні державі, яка видає дозволи на певні види космічної діяльності, здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням законодавства про космічну діяльність в Україні, несе міжнародну відповідальність за їх діяльність у космічному просторі.

Серед суб'єктів космічної діяльності у широкому розумінні необхідно виділити саму державу і міжнародні організації: організації системи ООН, міжурядові, неурядові та регіональні міжнародні організації [2, с. 89-102].

Діяльність у космічному просторі відрізняється від діяльності на Землі, адже здійснюється в іншому середовищі, яке суттєво відмінне за своїми характеристиками, а для людини є екстремальним.

Космічну діяльність супроводжує високий ступінь ризику, пов'язаний як із використанням ракетноносіїв, так і з агресивним космічним середовищем. Достатньо згадати, що від аварійної посадки першого пілотованого космічного корабля «Союз» у 1967 році і до руйнування орбітального корабля «Колумбія» у 2003 році під час космічних польотів загинуло 18 осіб [3].

Підвищеними є і виробничі ризики діяльності підприємств, на яких створюється космічна техніка в земних умовах, а також космодромів, з яких відбувається запуск створених космічних об'єктів. Цим питанням приділяли увагу Л. Мілімко [4], А. Гурова [5] та ін.

Перебування людини у космічному середовищі несе загрози її життю і здоров'ю. Серед наслідків такого перебування виділяють космічну хворобу (стан нудоти), втрату маси тканин, м'язової маси серця, атрофію опорних кісток тіла, головні болі, запаморочення, анемію [3].

Низький рівень тяжіння, відсутність атмосфери, значні коливання температури, високі рівні іонізуючого випромінювання в космосі несумісні з умовами для людського існування. Відповідно для людини в космічному середовищі потрібно створити штучні умови із забезпеченням необхідних параметрів підтримки життєдіяльності, а також впровадити захисні механізми з метою протидії агресивним впливам і загрозам. Тому на космічних кораблях і орбітальних станціях до-

датково розміщуються системи для підтримки людей, що досить вартісно. Власне великих затрат потребує все обладнання (космічні кораблі, пускові установки та ін.), яке має відповідати високим стандартам надійності та безпеки. Отже, космічна діяльність дорого-вартісна.

Для польоту в космос здійснюється спеціальна підготовка і навчання людей. До прикладу, навчальні центри зі спеціалізованими установами існують у США, Німеччині, Російській Федерації, Японії, Китаї. Їх утримання потребує державного фінансування.

Досі тривають дискусії про те, наскільки виправдана діяльність людини у космосі через високу її вартість. Роботизовані місії здатні надати такі ж або й вищі наукові результати за менших витрат. І відповідь на це проблемне питання неоднозначна. Проте гнучкість людського інтелекту і необхідність досліджень стану людини в космічних умовах для досягнення у майбутньому амбітної мети – створення людських поселень на інших планетах переконує у необхідності космічних польотів за участю людей.

Ні в міжнародних договорах, ні у вітчизняних законах немає повно визначеного переліку видів космічної діяльності. У цьому є позитиви, оскільки закритий перелік призвів би до значних обмежень і потреби постійно додавати нові види за умови їх появи. Але з міжнародних договорів впливають заборонені види космічної діяльності, що знайшло відображення і в Законі України «Про космічну діяльність», відповідно до ст. 9 якого забороняються: виведення на орбіту чи розміщення в космосі будь-яким чином ядерної зброї та всіх інших видів зброї масового знищення чи випробування такої зброї; використання космічної техніки як засобу впливу на довкілля для воєнних чи інших небезпечних для людства цілей; використання Місяця та інших небесних тіл для воєнних цілей; створення безпосередньої загрози життю та здоров'ю людей, заподіяння шкоди довкіллю; порушення міжнародних норм та стандартів щодо забруднення космічного простору (прим.: отже, забороняється діяльність з порушеннями таких норм і стандартів); інші дії, пов'язані з косміч-

ною діяльністю, які не допускаються міжнародним правом.

У національному законодавстві закріплено перелік видів космічної діяльності, які потребують надання дозволу на їх здійснення. Із положень статті 10 Закону України «Про космічну діяльність» випливає, що до них віднесено: випробування (окрім комп'ютерних) ракет-носіїв, в тому числі їх агрегатів та складових частин і космічних апаратів; запуски ракет-носіїв та/або космічних апаратів; управління космічними апаратами на навколоземній орбіті або в космічному просторі; повернення космічних апаратів та/або їх складових частин, що повертаються, з навколоземної орбіти або космічного простору на Землю.

Принаймні, на підставі викладеного серед видів космічної діяльності за критерієм дозвільності можна виділити як заборонені види, так і ті, що потребують дозволу уповноваженого державного органу на їх здійснення.

Аналіз міжнародних угод та національного законодавства засвідчує про наявність такого критерію для класифікації видів космічної діяльності, як мета їх здійснення – для отримання прибутку чи досягнення іншого неприбуткового результату. За цим критерієм розрізняють комерційну і некомерційну космічну діяльність.

Некомерційна космічна діяльність, як правило, ґрунтується на державних космічних програмах чи проєктах за участю держав. Вона покликана слугувати публічним інтересам, публічним вигодам та інтересам національної безпеки.

Комерційна космічна діяльність здійснюється за приватною ініціативою і з метою отримання прибутку від діяльності в космосі.

В опублікованій Національній космічній політиці президентів США Б. Обама і Д. Трамп пояснювалося, що термін «комерційний» для цілей такої політики відноситься до космічних товарів, послуг чи діяльності, які надаються підприємствами приватного сектору, котрі несуть розумну частину інвестиційного ризику і відповідальності за діяльність, діючи у відповідності з типовими ринковими принципами, стимулами для контролю затрат і оптимізації повернення інвестицій, а також наявністю правоздатності пропонувати ці товари і послуги існуючим чи потенційним недержавним клієнтам [6].

Станом на 2019 рік глобальна «космічна економіка», до якої входить запуск і наземне обслу-

говування, виробництво супутників, супутникове телебачення і зв'язок, урядові дослідження, військові витрати та інші види діяльності, оцінювалась приблизно у 400 мільярдів доларів США, зважаючи на те, що на комерційний простір припадало більше 75 процентів від цієї суми [6].

Варто зауважити, що першим комерційним космічним застосуванням був супутниковий зв'язок. За деякими оцінками прибуток галузі за 2017 рік становив 15,5 млрд. доларів США від виробництва супутників, 119,8 млрд. доларів США від продажу відповідних наземних систем, 128,7 млрд. доларів США від користувачів систем супутникового зв'язку і 4,6 млрд. доларів США від запуску супутників, що загалом складає 268,6 млрд. доларів США. У 2020 році в світі нараховувалось більше 400 комерційних геостаціонарних супутників зв'язку, якими управляло біля 60 різних володільців [7].

Космічну діяльність доцільно також класифікувати за змістом видів діяльності. Основні з них можна виділити, аналізуючи сучасну практику.

Як вище зазначалося, поширення набуло використання супутників у космосі. Вони необхідні для різних геодезичних вимірювань, для спостережень і вимірювань у сейсмології, океанографії, екології з метою розуміння і моделювання причин, процесів і наслідків змін клімату. Актуальним залишається застосування супутників у сфері національної безпеки, а також для метеорологічних, навігаційних, телекомунікаційних потреб, зв'язку, передачі даних, дистанційного зондування Землі тощо.

Запуск супутників для завдань національної безпеки насторожує, оскільки загрожує мілітаризацією космосу. За даними дослідників в епоху холодної війни між США та СРСР приблизно 75% супутників було запущено для військових цілей. І хоча станом на 2015 рік зазначене співвідношення зменшилось на 20%, але не призвело до зменшення військового використання космосу загалом, оскільки більше двох десятків років у військових операціях широко використовуються комерційні космічні системи [7].

Це змушує зробити кілька висновків:
1) космічна діяльність у військових цілях коме-

рціалізується, 2) така діяльність належно не контролюється міжнародним співтовариством, 3) провідну роль у використанні космосу для військових потреб на даний час відіграють США і Російська Федерація.

Україна самостійно не реалізує військових космічних програм. Але здійснення космічної діяльності у сфері оборони та національної безпеки знайшло закріплення у ст.ст. 26-28 Закону України «Про космічну діяльність», що актуально для нашої держави з огляду на існуючі військові загрози та військові дії на Сході країни.

Перспективним для розширення космічної діяльності є близьке до завершення створення КБ «Південне» українського супутника «Січ-2-30», який має запустити нідерландська компанія ISILAUNCH. Виведення його на орбіту ознаменує перший крок України до створення вітчизняної космічної групи мінімум із семи супутників, що відповідає проекту Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2021-2025 роки [8].

Ще у 1980-90-их роках появилася індустрія комерційного космічного транспорту, яку представляли США, СРСР/Росія, Китай, Франція. До розвитку цього виду космічної діяльності у 1990-их долучилася Україна завдяки ініціативі американських компаній щодо створення спільних підприємств для збуту ракет-носіїв.

У 2000-их багаторазова американська ракета SpaceX Falcon 9 зайняла лідерські позиції у комерційних запусках через низьку її ціну. У 2018 році із 41 комерційного запуску Falcon 9 здійснила 16, чим підтвердила лідерство [6].

На підставі комерційних контрактів із 2008 року США здійснюють перевезення вантажів на Міжнародну космічну станцію (МКС), а в 2020 році започаткували комерційні місії з доставки екіпажів на орбіту. Для цього з комерційними компаніями укладаються договори.

На нашу думку, в Україні також є потенціал для подальшої участі у проектах з розвитку комерційного космічного транспорту. Українські компанії можуть стати субпідрядниками американських і європейських, адже є досвід: наприклад, ракета-носіїв Antares розроблена американською компанією Northrop Grumman за участю українських компаній КБ «Південне», «Південмаш» та ін. Ракети Antares слугують для запуску космічних кораблів Cygnus, за допомогою яких

NASA доставляє вантажі на МКС [9]. У 2021 році українсько-американська ракета «Антарес» (Antares) двічі успішно вивела на орбіту транспортні кораблі з вантажем для МКС. Загалом із 2013 року ракета-носіє «Антарес» стартувала 15 разів, 14 із них – успішно. Цьогогорічні запуски «Антареса» здійснено у межах космічної місії NG-16, цільові завдання якої: доставлення провізії та речей для екіпажу, матеріалів для наукових досліджень, а також вивезення з МКС та утилізація у щільних шарах атмосфери Землі відпрацьованого вантажу (це основне завдання); доставка на орбіту 3D-принтера, у якому використовують матеріал, що імітує місячний ґрунт, апарата очищення повітря від діоксиду вуглецю на космічних кораблях, монтажного кронштейна (його встановлять на несучому каркасі сонячних панелей під час виходу в космос наприкінці серпня); доставка до МКС прототипу корисного навантаження, що працює в інфрачервоному діапазоні (Prototype Infrared Payload (PIRPL)), який використовуватимуть для збирання даних (їх у подальшому хочуть використати для розроблення алгоритмів наступного покоління супутників спостереження) [10].

Показово, що конструкторське бюро «Південне», виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова розробили двигуни українського виробництва для ракети-носія «Vega» на замовлення Італійського космічного агентства [11].

КБ «Південне» підготувало проєкт Місячної космічної транспортної системи, яка може мати різне призначення: 1) багаторазове доправлення екіпажів та вантажів із низької навколоземної орбіти на поверхню Місяця та подальше їх повернення на низьку навколоземну орбіту; 2) доправлення до навколomisячних орбіт та на поверхню Місяця різноманітних космічних апаратів; 3) політ у космічному просторі для вирішення різноманітних наукових завдань із забезпеченням доправлення отриманих результатів до навколоземної орбіти; 4) космічний туризм [12].

Отже, Україна має потенціал для спільного здійснення космічних транспортних перевезень шляхом участі у міжнародних проєктах чи комерційних угодах.

Чільне місце у космічній діяльності займає *дослідження космосу*. Наукові дослідження охоплюють п'ять основних сфер: 1) сонячна і космічна фізика, зокрема й магнітні та електромагнітні поля у космосі та різні енергетичні частинки; 2) дослідження планет, астероїдів, метеоритів і пилу у Сонячній системі; 3) вивчення виникнення, еволюції і нинішнього стану різних об'єктів у Всесвіті за межами Сонячної системи; 4) дослідження неживих і живих матерій, зокрема людей, у дуже низьких рівнях гравітації космічного середовища; 5) вивчення Землі з космосу [6].

Провідні держави світу запланували будівництво місячного модуля, який би забезпечив дослідження Місяця. Російська Федерація і Китай знаходяться ще на стадії проєктування, а США проснулись до безпосереднього створення апарата.

Враховуючи співпрацю України із компанією SpaceX та участь нашої держави у програмі «Артеміда», можливе долучення українських підприємств до створення стаціонарної бази на Місяці. КБ «Південне» вже заявило про амбітну концепцію створення місячної промислово-дослідної бази [13].

З метою дослідження Місяця вітчизняне конструкторське бюро «Південне» презентувало на 16-ій Міжнародній авіаційно-космічній виставці Dubai Airshow 2019 власний проєкт місячного лендера. Місячний посадковий апарат розроблено для досліджень місячної поверхні й доставляння на природний супутник Землі корисного вантажу масою до 50 кілограмів з можливістю триразового перельоту з науковим обладнанням. У перспективі це відкриває нові можливості для науково-дослідної діяльності, пошуку корисних копалин на Місяці [14].

Такий вид діяльності як *космічний туризм* набуває перспективного значення. Участь у програмах із космічного туризму реальна для України, оскільки є певні технічні здобутки, які вона може запропонувати комерційним компаніям - активним учасникам ринку космічних послуг. Систематичні перевезення космічних туристів відкриють додаткові можливості для дослідження і розвитку нових технологій. Але на даний час космічний туризм як індустрія ще не сформувався. Поки що бажаючих полетіти у космос за власні кошти офіційно залучають як учасників космічних експедицій до виконання певних дослід-

джень чи завдань. Їх також попереджають про потенційні ризики, заручаються їхньою згодою та багатьма відмовами, знімаючи відповідальність за можливі шкідливі наслідки для життя і здоров'я [15]. До того ж за інформацією Річарда Бренсона – керівника компанії Virgin Galactic, яка здійснює перевезення космічних туристів, вартість квитка на політ у космічному кораблі Virgin Galactic становить 250 тис. дол. США. Через таку дороговизну послуги популярність і можливості космічного туризму залишаються обмеженими [16].

За прогнозами Державного космічного агентства України до 2030 року в Україні з'являться комерційні стартапи, які займатимуться розвитком космічного туризму. Зауважується, що Україна має всі технології, які були використані під час польоту і Д. Безоса, і Р. Бренсона, а тому технічно такі проекти реальні. Водночас за державні кошти подібні проекти не фінансуватимуться [17].

Певні шляхи для вирішення інвестиційних потреб розвитку космічної діяльності в Україні, зокрема шляхом збільшення комерційних замовлень, залучення виробників космічної продукції до міжнародних космічних проектів, галузевих проектів на засадах державно-приватного партнерства (транскордонного) запропоновані Є. Рокитським [18], Н. Жмур [19, с. 28].

У майбутньому самостійного характеру можуть бути *послуги з вивезення або утилізації космічного сміття*, зважаючи на те, що певні держави або компанії вже володіють відповідними технологіями і можливостями.

У недалекій перспективі ймовірно виробництво електроенергії на основі використання космічної енергії, виробництво матеріалів в умовах мікрогравітації, промислове освоєння позаземних ресурсів (з інших планет і астероїдів).

Переваги космічної діяльності очевидні, а тому викликали стрімкий інтерес до створення державами власних космічних програм, які успішно виконують США, Російська Федерація, Франція, Англія, Німеччина, Італія, Китай, Японія, Канада, Індія, Ізраїль, Іран, Північна Корея, Південна Корея, Бразилія, Австралія та ін. Показово, що вже у другому десятилітті XXI століття більше 50 країн мали космічні

агентства та інші урядові органи для здійснення космічної діяльності.

Правове регулювання космічної діяльності. Питання про необхідність правового регулювання космічної діяльності постало віддавна – після успішного виведення 4 жовтня 1957 року радянського космічного об'єкта «Спутник-1» на навколосеземну орбіту, оскільки відкрилася реальна можливість досліджувати і використовувати космічний простір.

Через десятиліття 10.10.1967 року набув чинності Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (Договір про космос) [20]. Відповідно до статті VI зазначеної угоди держави-учасниці Договору несуть міжнародну відповідальність за національну діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, незалежно від того, провадиться вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами, і за забезпечення того, щоб національна діяльність провадилася згідно з положеннями, що містяться в цьому Договорі. Діяльність неурядових юридичних осіб у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, має провадитися з дозволу і під постійним спостереженням відповідної держави – учасниці Договору [20].

Важливе значення для здійснення космічної діяльності мають принципи, закріплені у Договорі. Положення статті I проголошують відкритість космічного простору для дослідження і використання всіма державами без будь-якої дискримінації на основі рівності та згідно з міжнародним правом, при вільному доступі у всі райони небесних тіл. Зокрема у статті IX закріплено принципи: співробітництва і взаємної допомоги держав-учасниць, проведення діяльності у космічному просторі з належним урахуванням відповідних інтересів усіх інших держав-учасниць Договору, уникнення шкідливого забруднення, несприятливих змін земного середовища. У статті X задекларована можливість спостереження за польотом космічних об'єктів, що запускаються державами-учасницями. У статті XII закріплено принцип відкритості для держав-учасниць всіх станцій, установок, обладнання і космічних кораблів на Місяці та інших небесних тілах на основі взаємності.

Можна зробити висновок, що Договір спрямований на врегулювання публічних відносин, оскільки на час підписання угоди інші суб'єкти, окрім держав та їх об'єднань, ще не мали змоги освоювати космос. У документі не конкретизовано види космічної діяльності та не встановлено чітких вимог щодо їх здійснення.

Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір (1968) [21], Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами (1972) [22], Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір (1975) [23] мають дотичне значення і стосуються убезпечення ризиків, правових наслідків космічної діяльності, розподілу відповідальності у разі завдання шкоди.

З метою формалізації засад дослідницької та господарської діяльності держав у космічному просторі Україна у 2020 році підписала Домовленості на виконання програми NASA «Артеміда» (Угода «Артеміда»/Artemis Accords від 13 жовтня 2020 р.) [24]. Станом на червень 2021 року до угоди приєдналося 12 держав: Сполучені Штати Америки, Великобританія, Об'єднані Арабські Емірати, Люксембург, Японія, Італія, Канада, Україна, Австралія, Республіка Корея, Бразилія, Нова Зеландія. Російська Федерація, Індія та Китай донині утрималися від її підписання.

Угода окреслює десять принципів космічної діяльності:

- мирне дослідження: всі заходи, що проводяться за програмою «Артеміда», повинні здійснюватися в мирних цілях;

- прозорість: підписанти здійснюватимуть свою діяльність прозоро, щоб уникнути непорозумінь і конфліктів;

- сумісність: нації, які братимуть участь у програмі, будуть прагнути підтримувати «сумісність систем для підвищення їх безпеки і стабільності»;

- екстрена допомога: підписанти зобов'язуються надавати допомогу особам, які постраждали в рамках реалізації програми «Артеміда»;

- реєстрація космічних об'єктів: будь-яка держава, яка бере участь у програмі, має бути учасником Конвенції про реєстрацію;

- поширення наукових даних: підписанти зобов'язуються публічно оприлюднити наукову інформацію, отриману в рамках реалізації програми;

- збереження спадщини: підписанти зобов'язуються зберігати космічну спадщину;

- космічні ресурси: видобуток та використання космічних ресурсів є ключовим чинником безпечних і стійких досліджень;

- деконфліктизація діяльності: підписанти зобов'язуються запобігати шкідливому втручанням, як того вимагає Договір по космосу;

- орбітальне сміття: підписанти зобов'язуються планувати безпечно захоронення сміття.

Проте вона не зареєстрована відповідно до пункту 1 статті 102 Статуту ООН, тому ООН не є її депозитарієм. Угода «Артеміда» не містить посилення на Угоду про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах (1984), серед учасників якої США відсутні і яка передбачає міжнародний режим для управління видобутком космічних ресурсів, а отже потребує згоди всіх її держав-учасниць [25].

За своїм змістом Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах спрямовує держави на дослідження Місяця і його використання саме для досліджень. Вона фактично не регулює комерційне використання природних ресурсів Місяця та інших небесних тіл. Але відповідно до частини 5 статті 11 цієї Угоди держави-учасниці зобов'язуються *встановити міжнародний режим*, включаючи відповідні процедури, для регулювання експлуатації природних ресурсів Місяця, *коли буде очевидно, що така експлуатація стане можливою найближчим часом*.

Основні цілі *міжнародного режиму*, який має бути встановлено, визначені у частині 7 статті 11 Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах: упорядковане і безпечно опанування природних ресурсів Місяця; раціональне регулювання цих ресурсів; розширення можливостей у справі використання цих ресурсів; справедливий розподіл між усіма державами-учасницями благ, одержуваних від цих ресурсів, із особливим урахуванням інтересів і потреб країн, що розвиваються, а також зусиль тих країн,

які прямо або непрямо зробили свій внесок у дослідження Місяця.

На думку окремих фахівців, оскільки 6 квітня 2020 року президент США підписав Наказ про підтримку комерційного видобутку ресурсів на Місяці та інших небесних тілах, цим засвідчується, що США відмовляються вважати ресурси Місяця та інших небесних тіл надбанням людства (що декларує Угода про Місяць) і прагнуть до поширення такого підходу в інших державах [26]. Видається, що такі висновки є передчасними. В Угоді «Артеміда» сторонами прямо зазначається, що видобуток космічних ресурсів за своїм змістом не означає національного присвоєння у відповідності до статті II Договору про космос. Проте у правовому розумінні викликає занепокоєння факт наявності суттєвих прогалин у вище окреслених міжнародних договорах стосовно міжнародного режиму експлуатації природних ресурсів небесних тіл. *На нашу думку, має активізувати свою діяльність для виправлення ситуації Комітет Організації Об'єднаних Націй (ООН) з використання космічного простору у мирних цілях. Угоду про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах доцільно переглянути і внести зміни та доповнення, що відповідають сучасним запитам розвитку космічної діяльності.*

Пояснюючи необхідність угоди «Артеміда», у NASA заявили, що Договір про космос застарів, нечітко сформульований, його складно застосувати, а тому потрібно укласти новий, який дозволить створити бази з видобутку корисних копалин і зони безпеки довкола них, щоб не допустити конфліктів з іншими державами [27].

Окремі фахівці, як наприклад, Джек Райт Нельсон – науковий співробітник юридичного факультету Національного університету Сінгапуру, член Міжнародного інституту космічного права, вважають угоду «Артеміда» кроком до практичного застосування Договору про космос [28]. Проте Д. Нельсон застерігає, що розподіл поверхні Місяця може призвести до порушення фундаментального принципу неприсвоєння небесних тіл та створення перешкод державам здійснювати свої права на дослідження, використання і вільний доступ. Він також констатує, що Угода «Артеміда» - пере-

ломний момент для міжнародного космічного права у 2020-их роках. З одного боку така домовленість може оживити галузь, а з іншого – означити кінець багатосторонності у космічному законодавстві.

Існує питання про співвідношення національних законів у космічній галузі та міжнародних актів щодо освоєння космосу і здійснення космічної діяльності. Є думки про обмеження і стримування розвитку космічної галузі саме національними законами та політикою держави. Отже, постає проблема розбудови збалансованого і прогресивного національного законодавства, здатного забезпечити ефективний розвиток космічної галузі нині та в майбутньому.

У 2015 році конгрес США прийняв закон про дослідження і використання космічних ресурсів. Подібні закони також прийнято Люксембургом та Об'єднаними Арабськими Еміратами [29]. *Зважаючи на те, що Україна є учасником угоди «Артеміда», відповідне законодавче регулювання необхідне на національному рівні, але у нашій державі воно відсутнє.*

Сучасне законодавство, що регулює космічну діяльність, має реагувати як на публічні потреби і пріоритети, інтереси держави, так і на потреби приватні, комерційні. Вони потребують певного збалансування. При цьому залишається незмінним те, що будь-які комерційні космічні проекти підпорядковуються загальному міжнародному правовому режиму космічної діяльності, встановленому в міжнародних договорах.

Міжнародний режим космічної діяльності впливає на кожен комерційну угоду, пов'язану з космосом. Багатьма аспектами такі угоди відрізняються від комерційних правочинів, укладених для земних умов. Вони потребують врахування особливостей космічного простору, ризику, відповідальності, перехресних відмов, здійснення реєстрації, страхування, передачі права власності, технологій, захисту інтелектуальної власності тощо. Недарма у спеціальній науковій літературі появилися ідеї щодо необхідності підготовки «комерційних юристів для місцевої космічної галузі», для яких феномен «нового простору» створює можливості відігравати важливу роль у взаємодії з новими учасниками космічної діяльності, у розбудові збалансованих дозвільних законів [29].

Існує ряд неюридичних факторів, які впливають на зміст і формування видів космічної діяльності та потребують врахування. До них варто віднести фізичні, технічні, технологічні, екологічні, соціальні, біомедичні, психологічні. Питання про те, чи можливе і доцільне поширення на них правового регулювання у певних межах, залишається відкритим. Не виключаємо, що до певної міри вони можуть бути предметом регулювання угод, законів або правил. Наприклад, на даному етапі зароджується потреба у правовому регулюванні космічного туризму. Але що саме і до якої міри необхідно врегулювати в умовах ще не сформованих і нестабільних відносин з комерційного перевезення пасажирів у космос – не зрозуміло. Окремі дослідники повідомляють про встановлений Конгресом США мораторій на правове регулювання космічного туризму до 2023 року [30], [31].

Правове регулювання космічної діяльності – надскладне і багаторівневе завдання. У ключових аспектах воно потребує сприяння і втручання ООН. Це стосується правового регулювання балансу космічних інтересів держав, комерційної експлуатації природних ресурсів космічного простору, використання космічних технологій, управління аерокосмічними і космічними польотами людей, цифровізації космічного простору, зближення і пересікання діяльності у космічному просторі з діяльністю у кіберпросторі.

Національне законодавство України, як справедливо зауважують Ю.С. Шемшученко, В.В. Семеняка, не відповідає об'єктивним закономірностям і тенденціям існування та розвитку космічних відносин [32, с. 9]. Вони зазначають, що частина космічно-правової термінології не відповідає практиці провадження космічної діяльності, а окремі поняття потребують правової уніфікації. Стрижневий і системоутворюючий акт системи національного космічного законодавства Закон України «Про космічну діяльність» не враховує сучасні виклики і загрози у сфері національної космічної діяльності, містить значну кількість норм, які не мають належного правового механізму їхньої реалізації (зокрема, щодо сертифікації космічної техніки, реєстрації космічних апаратів). У ньому відсутні конкретні положення

щодо комерціалізації космічної діяльності. Державна підтримка комерціалізації космічної діяльності лише задекларована у статті 4 зазначеного Закону.

Закон України «Про державну підтримку космічної діяльності» не задовольняє сучасні потреби та інтереси всіх суб'єктів космічної діяльності [33]. Його норми орієнтовані на державні потреби і державні підприємства.

Стратегія космічної діяльності України на період до 2022 року задекларувала ряд першочергових заходів, які понині залишаються невиконаними [34]. Нормативно-правове забезпечення реалізації Стратегії передбачає розроблення та прийняття необхідних законів України «Про державне регулювання у сфері дистанційного зондування Землі», «Про державне регулювання у сфері супутникової навігації», затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України.

Проте у Концепції Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2021-2025 роки констатується, що у державі відсутня загальна стратегія розвитку космічної діяльності, а чинна модель космічної діяльності вичерпала себе [35]. Суперечливість уявлень про майбутнє космічної діяльності в Україні доводять і запропоновані у Концепції можливі три варіанти вирішення проблеми, жоден із яких, на наш погляд, не досконалий. Позитивним вбачаємо те, що серед способів реалізації загальнодержавних інтересів України у сфері космічної діяльності передбачено комплексне оновлення космічного законодавства: формування системи законів та підзаконних актів на нових ринково-орієнтованих засадах відповідно до міжнародного права та права Європейського Союзу.

Висновки. 1. Космічна діяльність розуміється як дослідження космічного простору і небесних тіл та їх використання у практичних цілях за допомогою космічної техніки. 2. Проаналізоване законодавство та сучасна практика дозволяють виділити такі види космічної діяльності: заборонені для здійснення міжнародними угодами, дозвільні зі встановленням державного контролю за їх здійсненням, комерційні і некомерційні – за метою отримання прибутку, за змістом космічної діяльності – наукові дослідження космосу, різноцільове використання супутників, космічні транспортні перевезення, космічна діяльність у сфері

оборони та національної безпеки, надання послуг із космічного туризму тощо. 3. Правове регулювання космічної діяльності здійснюється на міжнародному та національному рівнях. У сучасних реаліях для подальшого розвитку космічної діяльності необхідно доповнити чинні міжнародні угоди та/або розробити і укласти нові, які б відповідали вимогам сьогодення. Потребує оновлення і розширення національне космічне законодавство з урахуванням доповнених чи оновлених міжнародних договорів, новітнього правового досвіду і законодавства передових держав, особливо іноземних партнерів України, комерційної практики, балансу публічних і приватних інтересів, появи змістовно нових видів космічної діяльності. Необхідно створити правове поле для укладення комерційних космічних угод.

Література

1. Про космічну діяльність: Закон України від 15 лист. 1996 р. № 502/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-вр#Text>

2. Беззубов Д.О. Курс лекцій з дисципліни «Міжнародне космічне право». Київ: МП «Леся», 2018. 220 с.

3. John M. Logsdon. Spase exploration. URL: <https://www.britannica.com/science/space-exploration> (дата звернення: 22.07.2021).

4. Мілімко Л.В. Правове регулювання здійснення державного нагляду (контролю) за господарською діяльністю авіаційних підприємств. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2020. № 3 (56). С. 24-31. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.56.14887>

5. Гурова Анна. Україна – просто космос. Що про це думають законотворці. URL: <https://voxukraine.org/ukrayina-prosto-kosmos-shho-pro-tse-dumayut-zakonotvortsii/> (дата звернення: 22.07.2021).

6. Commercial Space Activities. URL: <https://spacepolicyonline.com/topics/commercial-space-activities/> (дата звернення: 22.07.2021).

7. Edited By Ram Jakhu, Paul Stephen Dempsey. Routledge Handbook of Space Law. eBook Published 18 November 2016. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315750965/routledge-handbook-space-law-ram-jakhu-paul-stephen-dempsey>

10.4324/9781315750965/routledge-handbook-space-law-ram-jakhu-paul-stephen-dempsey

8. КБ «Південне» уклало контракт на запуск українського супутника ДЗЗ «Січ-2-30» URL: https://www.yuzhnoye.com/ua/press-center/news/copy_news_843.html (дата звернення: 01.08.2021).

9. Вишневецький Юрій. «Угоди Артеміди». Як США та їхні союзники поділять космос. URL: <https://www.dsnews.ua/future/s-pomoshchyu-artemidy-kak-ssha-i-ih-soyuzniki-vklyuchaya-ukrainu-podelyat-kosmos-07072021-430381> (дата звернення: 01.08.2021).

10. Створена за участі України ракета «Антарес» вивела на орбіту корабель з вантажем для МКС. URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/stvorena-za-uchasti-ukrainy-raketa-antares-vyvela-na-orbitu-korabel-z-vantazhem-dlia-mks-video/> (дата звернення: 11.08.2021).

11. Італійська компанія купує 10 додаткових українських двигунів для європейської ракетиносія «Vega». URL: https://www.yuzhnoye.com/press-center/news/copy_news_837.html (дата звернення: 01.08.2021).

12. Місячна космічна транспортна система. URL: <https://www.yuzhnoye.com/ua/technique/innovative-technologies/gp/ktslm/> (дата звернення: 01.08.2021).

13. Місячна космічна транспортна система. URL: <https://www.yuzhnoye.com/ua/technique/innovative-technologies/gp/ktslm/> (дата звернення: 01.08.2021).

14. Місячний лендер – родзинка експозиції КБ «Південне» на Dubai Airshow. URL: https://www.yuzhnoye.com/ua/press-center/news/copy_news_659.html (дата звернення: 01.08.2021).

15. Космические туристы летают на свой страх и риск, их безопасность никто не регулирует: что говорят эксперты. URL: https://enovosty.com/news/news_technology/full/108-kosmicheskie-turisty-letayut-na-svoj-strax-i-risk-ix-bezopasnost-nikto-ne-reguliruet-cto-govoryat-eksperty (дата звернення: 02.08.2021).

16. Брэнсон озвучил стоимость билета на полет в космос. URL: <https://enovosty.com/news/news-culture/full/1507-otel-na-lune-brenson-rasskazal-o-planax-po-osvoeniyu-kosmosa> (дата звернення: 02.08.2021).

17. Завальнюк Ілона. У Держкосмосі розповіли, коли можливий космічний туризм в Україні. URL: <https://processer.media/ua/u-derzhkosmosi-rozpovili-koli-mozhливij-kosmichnij-turizm-v-ukraini/> (дата звернення: 12.08.2021).

18. Рокитський Є. Адаптація українського космічного права до викликів нової космічної ери. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2021. № 2(59). 2021. С. 18-22. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.59.15590>.

19. Жмур Н.В. Розвиток авіакосмічної промисловості України. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2019. № 2(51). С. 24-29. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.51.13773>.

20. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27 січ. 1967 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text

21. Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір: міжнародний акт 22 квіт. 1968 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_483#Text

22. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами: міжнародний акт 29 бер. 1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text

23. Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір: міжнародний акт 14 січ. 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_253#Text

24. The ARTEMIS Accords Principles for Cooperation in the civil Exploration and use of the Moon, Mars, Comets, and Asteroids for Peaceful Purposes 13 Oktober 2020. URL: <https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/img/Artemis-Accords-signed-13Oct2020.pdf> (дата звернення: 11.08.2021).

25. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах. 11 лип. 1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text

26. Кірпачова Марія. За кулісами Угоди «Артеміда»: аналіз політичних та правових аспектів. URL: <https://voxukraine.org/za-kulisami-ugodi-artemida-analiz-politichnih-ta-pravovih-aspektiv/> (дата звернення: 22.07.2021).

27. Восемь стран подписали соглашение о добыче ресурсов на Луне. 14 окт. 2020 г. URL: <https://bykvu.com/ru/bukvy/visim-krain-na-pidpisali-ugodu-pro-vidobutok-resursiv-na-misjaci/> (дата звернення: 11.08.2021).

28. Jack Wright Nelson. The Artemis Accords and the Future of International Space Law. December 10, 2020. URL: <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/31/artemis-accords-and-future-international-space-law> (дата звернення: 11.08.2021).

29. Steven Freeland. Following the technology: questions relevant to the future regulation of space activities. URL: <https://www.ibanet.org/article/3e009779-2438-4c90-9e2e-554d6edfa178> (дата звернення: 11.08.2021).

30. Federal Aviation Administration. Report to Congress: FAA Evaluation of Commercial Human Space Flight Safety Frameworks and Key Industry Indicators. URL: https://www.faa.gov/about/plans_reports/congress/media/CSLCA_Sec111_Report_to_Congress.pdf

31. Frans G. von der Dunk. The Regulation of Space Tourism. Published as chapter 8 (pp. 177–199) in *Space Tourism: The Elusive Dream*, edited by Erik Cohen and Sam Spector, of the Tourism Social Science Series, Volume 25, Emerald Publishing, Bingley, UK, 2019. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1114&context=spacelaw> (дата звернення: 02.08.2021).

32. Шемшученко Ю.С., Семеняка В.В. Сучасний стан та необхідність реформування космічного законодавства України. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 9-16.

33. Про державну підтримку космічної діяльності: Закон України від 16 бер. 2000 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-14#Text>

34. Стратегія космічної діяльності України на період до 2022 року: наказ Державного космічного агентства України від 21 трав. 2015 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0100814-15#Text>

35. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2021-2025 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 січ. 2021 р. № 15-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2021-p#Text>

References

1. Pro kosmichnu dijaj'nist': Zakon Ukrai'ny vid 15 lyst. 1996 r. № 502/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-vr#Text>

2. Bezzubov D.O. Kurs lekcij z dyscypliny «Mizhnarodne kosmichne pravo». Kyi'v: MP «Lesja», 2018. 220 s.

3. John M. Logsdon. Spase exploration. URL: <https://www.britannica.com/science/space-exploration> (data zvernennja: 22.07.2021).
4. Milimko L.V. Pravove reguljuvannja zdijsnennja derzhavnogo nagljadu (kontrolju) za gospodars'koju dijaj'nistju aviacijnyh pidpryjemstv. *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitryane i kosmichne pravo»*. Kyi'v: NAU, 2020. № 3 (56). S. 24-31. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.56.14887>
5. Gurova Anna. Ukraï'na – prosto kosmos. Shho pro ce dumajut' zakonotvorci. URL: <https://voxukraine.org/ukrayina-prosto-kosmos-shho-pro-tse-dumayut-zakonotvortsi/> (data zvernennja: 22.07.2021).
6. Commercial Space Activities. URL: <https://spacepolicyonline.com/topics/commercial-space-activities/> (data zvernennja: 22.07.2021).
7. Edited By Ram Jakhu, Paul Stephen Dempsey. Routledge Handbook of Space Law. eBook Published 18 November 2016. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315750965/routledge-handbook-space-law-ram-jakhu-paul-stephen-dempsey>
8. KB «Pivdenne» uklalo kontrakt na zapusk ukrai'ns'kogo suputnyka DZZ «Sich-2-30» URL: https://www.yuzhnoye.com/ua/press-center/news/copy_news_843.html (data zvernennja: 01.08.2021).
9. Vyshnevs'kyj Jurij. «Ugody Artemidy». Jak SShA ta i'hni sojuznyky podiljat' kosmos. URL: <https://www.dsnews.ua/future/s-pomoshchyu-artemidy-kak-ssha-i-ih-soyuzniki-vklyuchaya-ukrainu-podelyat-kosmos-07072021-430381> (data zvernennja: 01.08.2021).
10. Stvorena za uchasti Ukraï'ny raketa «Antares» vyvela na orbitu korabel' z vantazhem dlja MKS. URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/stvorena-za-uchasti-ukrainy-raketa-antares-vyvela-na-orbitu-korabel-z-vantazhem-dlia-mks-video/> (data zvernennja: 11.08.2021).
11. Italijs'ka kompanija kupuje 10 dodatkovykh ukrai'ns'kyh dvyguniv dlja jevropejs'koi' rakety-nosija «Vega». URL: https://www.yuzhnoye.com/press-center/news/copy_news_837.html (data zvernennja: 01.08.2021).
12. Misjachna kosmichna transportna systema. URL: <https://www.yuzhnoye.com/ua/technique/innovative-technologies/gp/ktslm/> (data zvernennja: 01.08.2021).
13. Misjachna kosmichna transportna systema. URL: <https://www.yuzhnoye.com/ua/technique/innovative-technologies/gp/ktslm/> (data zvernennja: 01.08.2021).
14. Misjachnyj lender – rodzynka ekspozycji' KB «Pivdenne» na Dubai Airshow. URL: https://www.yuzhnoye.com/ua/press-center/news/copy_news_659.html (data zvernennja: 01.08.2021).
15. Kosmicheskie turisty letajut na svoj strah i risk, ih bezopasnost' nikto ne reguliruet: chto govoryat jeksperty. URL: https://enovosty.com/news/news_technology/full/108-kosmicheskie-turisty-letajut-na-svoj-strax-i-risk-ix-bezopasnost-nikto-ne-reguliruet-chto-govoryat-eksperty (data zvernennja: 02.08.2021).
16. Brjenson ozvuchil stoimost' bileta na polet v kosmos. URL: <https://enovosty.com/news/news-culture/full/1507-otel-na-lune-brenson-rasskazal-o-planax-po-osvoeniyu-kosmosa> (data zvernennja: 02.08.2021).
17. Zaval'njuk Ilona. U Derzhkosmosi rozpovily, koly mozhyvyj kosmichnyj turizm v Ukraï'ni. URL: <https://processer.media/ua/u-derzhkosmosi-rozpovili-koli-mozhlyvij-kosmichnij-turizm-v-ukraini/> (data zvernennja: 12.08.2021).
18. Rokyts'kyj Je. Adaptacija ukrai'ns'kogo kosmichnogo prava do vyklykiv novoi' kosmichnoi' ery. *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitryane i kosmichne pravo»*. Kyi'v: NAU, 2021. № 2(59). 2021. S. 18-22. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.59.15590>.
19. Zhmur N.V. Rozvytok aviakosmichnoi' promyslovosti Ukraï'ny. *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitryane i kosmichne pravo»*. Kyi'v: NAU, 2019. № 2(51). S. 24-29. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.51.13773>.
20. Dogovir pro pryncypy dijaj'nosti derzhav po doslidzhennju i vykorystannju kosmichnogo prostoru, vkljuchajuchy Misjac' ta inshi nebesni tila vid 27 sich. 1967 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text
21. Ugoda pro rjatuvannja kosmonaktiv, povernennja kosmonaktiv i povernennja ob'ektiv, zapushhenyh u kosmichnyj prostir: mizhnarodnyj akt 22 kvit. 1968 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_483#Text
22. Konvencija pro mizhnarodnu vidpovidal'nist' za shkodnu, zavdanu kosmichnymy ob'ektamy: mizhnarodnyj akt 29 ber. 1972 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text
23. Konvencija pro rejestraciju ob'ektiv, shho zapuskajut'sja v kosmichnyj prostir: mizhnarodnyj akt 14 sich. 1975 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_253#Text

24. The ARTEMIS Accords Principles for Cooperation in the civil Exploration and use of the Moon, Mars, Comets, and Asteroids for Peaceful Purposes 13 Oktober 2020. URL: <https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/img/Artemis-Accords-signed-13Oct2020.pdf> (data zvernennja: 11.08.2021).

25. Ugoda pro dijaj'nist' derzhav na Misjaci ta inshyh nebesnyh tilah. 11 lyp. 1984 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text

26. Kirpachova Marija. Za kulisamy Ugody «Artemida»: analiz politychnyh ta pravovyh aspektiv. URL: <https://voxukraine.org/za-kulisami-ugodi-artemida-analiz-politichnih-ta-pravovih-aspektiv/> (data zvernennja: 22.07.2021).

27. Vosem' stran podpisali soglaszenie o dobyche resursov na Lune. 14 okt. 2020 g. URL: <https://bykvu.com/ru/bukvy/visim-krain-na-pidpisali-ugodu-pro-vidobutok-resursiv-na-misjaci/> (data zvernennja: 11.08.2021).

28. Jack Wright Nelson. The Artemis Accords and the Future of International Space Law. December 10, 2020. URL: <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/31/artemis-accords-and-future-international-space-law> (data zvernennja: 11.08.2021).

29. Steven Freeland. Following the technology: questions relevant to the future regulation of space activities. URL: <https://www.ibanet.org/article/3e009779-2438-4c90-9e2e-554d6edfa178> (data zvernennja: 11.08.2021).

30. Federal Aviation Administration. Report to Congress: FAA Evaluation of Commercial Human Space Flight Safety Frameworks and Key Industry Indicators. URL: https://www.faa.gov/about/plans_reports/congress/media/CSLCA_Sec111_Report_to_Congress.pdf

31. Frans G. von der Dunk. The Regulation of Space Tourism. Published as chapter 8 (pp. 177–199) in *Space Tourism: The Elusive Dream*, edited by Erik Cohen and Sam Spector, of the Tourism Social Science Series, Volume 25, Emerald Publishing, Bingley, UK, 2019. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1114&context=spacelaw> (data zvernennja: 02.08.2021).

32. Shemshuchenko Ju.S., Semenjak V.V. Suchasnyj stan ta neobhidnist' reformuvannja kosmichnogo zakonodavstva Ukrai'ny. *Chasopys Kyi'vs'kogo universytetu prava*. 2019. № 2. S. 9-16.

33. Pro derzhavnu pidtrymku kosmichnoi' dijaj'nosti: Zakon Ukrai'ny vid 16 ber. 2000 r. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-14#Text>

34. Strategija kosmichnoi' dijaj'nosti Ukrai'ny na period do 2022 roku: nakaz Derzhavnogo kosmichnogo agentstva Ukrai'ny vid 21 trav. 2015 r. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0100814-15#Text>

35. Pro shvalennja Konceptii' Zagal'noderzhavnoi' cil'ovoi' naukovo-tehnicnoi' kosmichnoi' programy Ukrai'ny na 2021-2025 roky: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 13 sich. 2021 r. № 15-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2021-r#Text>

SPACE ACTIVITY: CONCEPTS, TYPES, LEGAL REGULATION

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: netska-1-s@ukr.net

Goal: find out the content and types of space activities, features and problems of its legal regulation. **Research methods:** used general (theoretical and complex) and special research methods (system-functional, formal-logical, formal-legal, statistical, forecasting). **Results:** the concept of space activity is analyzed, the classification of types of space activity is carried out, the prospects of its development are outlined, the problem of commercialization of certain types of space activities, problems of legal regulation of space activity are revealed at the international and national levels, suggested ways to solve them. In particular, the need to update international agreements in the field of space activities has been proved with the participation of the United Nations. It is substantiated that the improvement of the legislation of Ukraine on space activities should take into account the requirements of international law and better legal experience of advanced space powers. Emphasis is placed on the need to expand the legal basis for the conclusion of commercial agreements related to space, finding a balance between public and private interests in space exploration. It is emphasized that any commercial space projects are subject to the general international legal regime of space activities established in international treaties. It is proved that Ukraine has the potential for joint space transportation. It can join the creation of a monthly industrial research base. The development of space tourism for Ukraine is projected on the basis of commercial projects. **Discussion:** prospects for the development of space activities, its legal regulation, modern legal problems of using natural resources of celestial bodies, interstate agreements, subject of regulation of commercial agreements in the field of space activities, ways to respond to new challenges related to the use of outer space.

Keywords: space activities; space resources; legal regulation; international agreements; principles; international regime.